

Алла ГОРДЕЮК,

кандидат юридичних наук, доцент, професор «ХАІ»
доцент кафедри права гуманітарно-правового факультету
Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», Харків, Україна
e-mail: a.hordeiuk@khai.edu
ORCID: 0000-0001-7423-3673

DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2024.5.05>

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Анотація:** У роботі аналізується питання щодо особливостей надання освітніх послуг у Зкладах вищої освіти (далі – ЗВО) Україні в період воєнного стану. Визначено, що освітні послуги – це вид послуг, що надаються у цивільному (господарському обороті) і є цілеспрямованою діяльністю фізичних та юридичних осіб, яка ґрунтується на підготовці до задоволення різноманітних інтелектуальних потреб людини і суспільства в нових знаннях, уміннях, навичках, розвитку здібностей особистості. Особливості їх надання в умовах воєнного стану пов'язані з необхідністю: здійснення своєчасної нормотворчої та розпорядчої діяльності органів державної влади та управління; забезпечення безпеки учасників освітнього процесу; створення ефективних електронних платформ, на яких базується вступна компанія в ЗВО, дистанційне навчання та інші заходи, що супроводжують освітній процес; використання електронних технологій для асинхронного навчання.*

***Ключові слова:** освітні послуги, воєнний стан, освітній процес, дистанційне навчання, безпека освітнього процесу.*

Сфера освіти – це найважливіша сфера діяльності в державі. Освіта формує особистість, сприяє накопиченню інтелектуального людського ресурсу держави, а при його грамотному застосуванні – забезпечує динаміку її економічного розвитку. Тому будь-яка держава має бути зацікавлена у створенні ефективної системи надання освітніх послуг. Проте повномасштабне вторгнення РФ в Україну спотворило освітній процес, але ж надання освітніх послуг в країні не припинилися, навіть на територіях, які є наразі прифронтовими локаціями.

Надання послуг є видом господарської діяльності, в тому числі підприємницької, що регулюється нормами цивільного та господарського законодавства України. Однак надання освітніх послуг – специфічна сфера діяльності, яка пов'язана зі здійсненням права громадян на освіту, визначеного ст. 53 Конституцією України та регламентується спеціальним законодавством про освіту Закон України «Про освіту», «Закон України про вищу освіту» та ін.) [1]. Специфіка освітніх послуг на думку багатьох дослідників полягає в тому, що вони належать до категорії «суспільні блага», але при цьому під благами ми розуміємо певні товари, роботу або послуги, які необхідні для задоволення потреб учасників суспільних відносин (фізичних осіб, юридичних осіб, держави та ін.).

Стосовно поняття «освітньої послуги» є чимало тлумачень науковців. Наприклад, освітні послуги

позиціонуються як послуги, які університети та науково-дослідні установи мають надавати з метою підвищення якості в структурі університетської освіти. Або освітня послуга визначається як цілеспрямована діяльність фізичних та юридичних осіб, яка ґрунтується на підготовці до задоволення різноманітних інтелектуальних потреб людини і суспільства в нових знаннях, уміннях, навичках, розвитку здібностей особистості, що має ціннісний вимір [2]. Друге поняття є слушним, з ним можна цілком погодитися, та зазначити на те що освітні послуги – це вид специфічних послуг, що надаються в цивільному (господарському) обороті. Перше поняття стосується тільки одного аспекту, тобто заходів щодо вдосконалення системи вищої освіти.

Воєнний стан в Україні зумовив трансформацію в сфері освіти, насамперед оновився спосіб надання освітніх послуг. Із традиційного формату проведення аудиторних занять багато ЗВО перейшли на дистанційний режим навчання з використанням електронних платформ ще під час пандемії, пов'язаної з COVID-19. Цей досвід став у пригоді для організації освітнього процесу та заходів, що його супроводжують (наукові заходи, веб-семінари з психологічної підтримки та дотримання безпеки, зокрема кібербезпеки для студентів та науково-педагогічних працівників тощо) із введенням воєнного стану у державі. До того ж у зв'язку з негативними чинниками (блекаути, відсутність Інтернету, зруйнування будівель, тощо), які є

наслідками чисельних обстрілів з боку РФ, було введено так званий асинхронний формат навчання, що передбачає спілкування між студентами та викладачами усіма доступними способами зв'язку (з використанням гаджетів через месенджери, електронну пошту тощо).

Щодо організації вступної компанії абітурієнтів, то подання документів на вступ до університетів було продовжено через електронні кабінети вступників, що є дуже зручним, враховуючи пересування населення до небезпечних локацій всередині країни, а також мільйонів біженців-громадян України за кордон, серед яких опинилася велика кількість потенційних абітурієнтів. Так, згідно з інформацією Управління верховного комісара ООН у справах біженців, унаслідок широкомасштабної збройної агресії РФ понад 5,8 млн українських громадян перетнули державний кордон (90% біженців становили жінки та діти) [3].

Також були внесені зміни у Порядок прийому на навчання для здобуття вищої освіти (останні зміни внесені Наказом МОН від 06.03.2024 року), зокрема спрощено вступ у ЗВО для певної категорії вступників та додані пільгові категорії вступників, що мають право на спеціальні умови вступу. Це особи, місце проживання яких зареєстровано (задекларовано) на тимчасово окупованій території, або в населених пунктах, віднесених до території активних бойових дій (території активних бойових дій, на яких функціонують державні електронні інформаційні ресурси) станом на 01.07.2024 року та які перебувають на ній або які переселилися з неї після 01.01.2024 року [4].

Для забезпечення безпеки надання освітніх послуг у вишах та інших навчальних закладах КМУ затвердив розпорядження щодо виділення коштів на будівництво, ремонт та облаштування бомбосховищ, що є необхідним напрямом для адаптації освітнього процесу до складних умов воєнного часу. Враховуючи якісний критерій надання освітніх послуг, дуже актуальним є питання переведення здобувачів на режим очного навчання й наявність, з оглядом на це, безпечних приміщень в закладі освіти – це можливість поновити освітній процес в аудиторному форматі або змішаному форматі. Проте головне питання, яке хвилює здобувачів та їх батьків – це стовідсоткова гарантія безпеки при здійсненні off-line навчання, яку ніхто звісно надати не може. Тому організація освітнього процесу залежатиме від

безпекової ситуації в кожній окремій адміністративно-територіальній одиниці.

Значною проблемою також для надання якісних освітніх послуг стала необхідність переміщення ЗВО в інший більш безпечний регіон. Серед основних проблем, з якими зіткнулися переміщені ЗВО: відсутність необхідної нормативної бази; значний рівень конкуренції на ринку освітніх послуг в безпечних регіонах; відсутність достатнього фінансування; соціальна адаптація здобувачів освіти та викладачів.

Підсумовуючи вище наведене слід зазначити, що в умовах воєнного стану в Україні якість освітніх послуг зазнала суттєвих втрат, зумовлених активними бойовими діями, відсутністю електропостачання, відсутністю Інтернету тощо. Однак слід врахувати певні чинники, які сприятимуть стійкості сфери освіти в умовах війни і це: своєчасна розпорядча та нормотворча діяльність органів державної влади та управління; своєчасне фінансування системи заходів щодо забезпечення безпеки освітнього процесу; використання нових інформаційних технологій для надання освітніх послуг.

Бібліографічні посилання

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. : станом на 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D%B2%D1%80> (дата звернення 22.11.2024).
2. Бондаренко О.С., Миргород-Карпова В.В. Поняття, види та особливості надання освітніх послуг в умовах воєнного стану URL:<https://nzlubp.org.ua>article>download/pdf>.
3. War in Ukraine Support for children and families/UNICEF.URL:<https://www.unicef.org/emergencies/wor-ukraine-pose-immediate-threat-children>.
4. Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти затверджений Наказом МОН № 266 від 06.03.2024 р. URL: https://osvita.ua/lagislation/Vishya_osvita/9990/.

Зразок для цитування:

Гордеюк А. Особливості надання освітніх послуг в умовах воєнного стану. Пропіліє права та безпеки: наук. журнал. Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», 2024. № 5. С. 31-32. DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2024.5.05>.